

FRÁSÖGN

af fundi þingmannanefndar um norðurskautsmál í Reykjavík 12. maí 2015

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefndar um norðurskautsmál sóttu fundinn Jón Gunnarsson, formaður, og Líneik Anna Sævarsdóttir, varaformaður, auk Örnú Gerður Bang ritara. Helstu mál á dagskrá voru niðurstöður ráðherra fundar Norðurskautsráðsins í Iqaluit 24. apríl sl., áhersluatriði norðurslóðastefnu Íslands og kynning á seinna bindi skýrslu um mannlífsþróun á norðurslóðum (AHDR II). Jón Gunnarsson var gestgjafi fundarins og bauð fundargesti velkomna til Reykjavíkur. Formaður þingmannanefndarinnar, Eirík Sivertsen frá Noregi, stýrði fundinum.

Fyrsta mál á dagskrá var kynning Stefáns Hauks Jóhannessonar, ráðuneytisstjóra utanríkisráðuneytisins, á stefnu Íslands í málefnum norðurslóða og helstu niðurstöður ráðherra fundar Norðurskautsráðsins sem haldinn var í Iqaluit 24. apríl sl. Stefán sagði helstu áhersluatriði ráðherra fundarins hafa verið áætlun til að koma í veg fyrir olíumengun, 21. loftslagsráðstefna Sameinuðu þjóðanna (COP21) í París og rammi fyrir minnkun losunar kolefnis og metan. Þá hafi formennskuáætlun Bandaríkjanna í Norðurskautsráðinu verið í brennidepli með þrjú megin þemu: Umhverfismál og viðbrögð við áhrifum loftslagsbreytinga, bætt efnahags- og lífsskilyrði á norðurslóðum og stjórnun Norður-Íshafsins. Bandaríkin leggja jafnframt áherslu á að auka eftirlit með súrnun sjávar og byggja m.a. á niðurstöðum og ráðleggingum skýrslu AMAP-vinnuhópsins um súrnun hafsvæða Norður-Íshafsins (e. *Arctic Ocean Acidification*) sem kynnt var á ráðherra fundinum í Kíruna 2013. Þá leggja Bandaríkin áherslu á mikilvægi þeirra tveggja lagalega bindandi samninga sem Norðurskautsráðið hefur gert. Annars vegar samninginn um eflingu leitar og björgunar á norðurslóðum, sem skrifað var undir 2011, og svo samninginn um samvinnu ríkjanna til þess að bregðast við mengunarslysum. Ekki síst í ljósi breytinga á lífríki norðursins vegna loftslagsbreytinga sem m.a. hafa leitt til stórauðinnar ferðamennsku á norðurskautssvæðinu.

Þá kynnti Stefán helstu áhersluatriði stefnu Íslands frá 2011 í málefnum norðurslóða sem samþykkt var samhljóða á Alþingi. Stefnan miðar að því að tryggja hagsmuni Íslands með tilliti til áhrifa loftslagsbreytinga, umhverfis- og auðlindamála, siglinga og samfélagsþróunar auk þess að efla tengsl og samstarf við önnur ríki og hagsmunaaðila um málefni svæðisins. Stefnan felur m.a. í sér að efla Norðurskautsráðið sem mikilvægasta samráðsvettvanginn um málefni norðurslóða, tryggja stöðu Íslands sem strandríkis innan norðurskautssvæðisins og byggja á hafréttarsamningi Sameinuðu þjóðanna við úrlausn álitafna á svæðinu. Þá er lögð áhersla á að auka samstarf við Færeyjar og Grænland með það fyrir augum að efla hag og pólitískt vægi landanna þriggja og styðja réttindi frumbyggja í samstarfi við samtök þeirra og styðja beina aðild þeirra að ákvörðunum um málefni svæðisins. Þá var sett á fót ráðherranefnd um málefni norðurslóða árið 2013 í samræmi við stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar í því skyni að horfa til þróunarinnar á norðurslóðum með heildstæðum hætti. Jafnframt er unnið að ítarlegri skýrslu um norðurslóðir sem verður gefin út í október 2015. Þá hefur Ísland gert fríverslunarsamning við Færeyjar og á í viðræðum við Grænland um svipaðan samning.

Eirík Sivertsen, formaður þingmannanefndar (SCPAR), tók þátt í ráðherra fundinum í Iqaluit fyrir hönd SCPAR. Í máli hans kom fram að þar hefði verið lögð áhersla á áframhaldandi samstarf á norðurslóðum þrátt fyrir ágreining á öðrum sviðum auk þess sem áherslur formennsku Bandaríkjanna á loftslagsbreytingar og áhrif þeirra hafi verið í brennidepli. Þá hafi ekki enn verið fundin lausn á umsókn Evrópusambandsins sem áheyrnarríki Norðurskautsráðsins.

Næst á dagskrá fundarins var kynning Huga Ólafssonar, formanns vinnuhóps Norðurskautsráðsins um vernd gegn mengun hafsins á norðurslóðum (PAME), um verndun

umhverfis sjávar og verkefni vinnuhópsins. Hann benti nefndarmönnum á að 70% af skilgreindu svæði norðurslóða væri hafsvæði og sú mikla hopun hafíss sem á sér stað geti leitt til íslausra svæða á sjó að sumri til fyrir miðja öldina. Þá sagði hann aukna nýtingu auðlinda og auknar siglingar, auk vaxandi viðskipta, kalla á frekari samræmingar og mat á þróuninni. Verkefnið *Arctic Marine Shipping Assessment* frá 2009 hefur verið mikilvægt í starfi PAME en það felur í sér að fylgja eftir 17 tillögum að meðtöldum málefnum eins og að auka öryggi á sjó, verndun umhverfis og fólks og uppbyggingu siglinga á svæðinu.

Næstur tók til máls Dr. Níels Einarsson, forstöðumaður Stofnunar Vilhjálms Stefánssonar, og kynnti seinna bindi skýrslu um mannlífsþróun á norðurslóðum (AHDR II) sem kom út í lok árs 2014. Hann sagði skýrsluna vera hugsaða sem handbók um sjálfbæra mannlífsþróun á norðurslóðum og þakkaði þingmannanefndinni fyrir að hafa sýnt frumkvæði að því að hrinda gerð fyrra bindis af stað árið 2014 og fyrir stuðning á síðari stigum við gerð síðara bindisins. Hann áréttaði í máli sínu að nauðsynlegt væri fyrir þá sem að málefnum norðurslóða koma að kynna sér vel menningu og líf fólksins á svæðinu. Hann sagði skýrsluna fræðilega uppfærslu af fyrra bindinu, lausa við alla pólitík og bendi á breytingar og tilhneigingar varðandi þróun á svæðinu. Komist hefur jafnvægi á íbúatöl á norðurslóðum en um fjórar milljónir talsins eru þar búsettir. Í skýrslunni er lögð áherslu á að skilja þarfir íbúa norðurslóða, menntun, heilbrigði og efnahagsmál.

Jón Gunnarsson tók til máls og lagði áherslu á mikilvægi þess að íbúar norðurslóða hafi tækifæri til að nýta auðlindir sínar á sjálfbæran hátt og að viðskiptamarkaðir séu opnir fyrir vörur þeirra. Það hafi sýnt sig að ef lokað er á þá möguleika heimamanna geti það haft skaðlegar afleiðingar á samfélagið í heild sinni.

Næst á dagskrá var kynning Belindu Theriault, framkvæmdastjóra Fulbright á Íslandi, á norðurslóðaverkefni Fulbright. Í tengslum við formennskuáætlun Bandaríkjanna í Norðurskautsráðinu var tekin ákvörðun um aukna áherslu á norðurslóðir og var nýtt verkefni sett á stofn: *Fulbright Arctic Initiative*. Þar munu 17 vísindamenn frá öllum ríkjum Norðurskautsráðsins vinna saman undir hatti Fulbright að rannsóknum sem ná yfir þrjú megin þemu: Orku, vatn og innviði/heilsu. Verkefnið stendur í 18 mánuði og mun hópurinn leggja fram tillögur í október 2016. Til viðbótar eru sumar Fulbright-stofnanir með eigin Norðurskautsverkefni. Fulbright-stofnunin á Íslandi hefur gert samning við utanríkisráðuneytið um þriggja ára tilraunaverkefni sem styður þingsályktun Alþingis um stefnu í Norðurskautsmálum. Ráðuneytið greiðir styrk sem fjármagnar komu bandaríks fræðimanns til kennslu og rannsóknarstarfa á Íslandi í eina önn á ári. Fyrsti styrkþeginn kemur haustið 2015. Fulbright-stofnunin á Íslandi hefur jafnframt gert samning við National Science Foundation, fyrst allra Fulbright-stofnana í heiminum. En sá samningur er einmitt á sviði Norðurskautsfræða. Um er að ræða þriggja ára tilraunaverkefni upp á 550.000 USD sem NSF fjármagnar.

Að lokum var starfsemi þingmannanefndarinnar og málefni norðurskautsins innan einstakra aðildarríkja hennar rædd. Líneik Anna Sævarsdóttir þakkaði nefndarmönnum fyrir þátttöku á SCPAR fundinum og fjórðu ráðstefnu þingmanna hinnar Norðlægu víddar (NDPF) sem haldin var í Hörpu 10.–11. maí sl. Hún lagði áherslu á mikilvægi aukins samstarfs á norðurslóðum og fagnaði samhljóma samþykkttri yfirlýsingu ráðstefnunnar. Þá tilkynnti rússneska landsdeildin að þeir mundu halda tólfu ráðstefnu þingmannanefndarinnar í Uland-Ude nálægt Baikal-vatni í lok ágúst eða byrjun september 2016. Næsti fundur þingmannanefndarinnar verður haldinn í Brussel 3. desember 2015.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.arcticparl.org.
